

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-26>

УДК 811.111:81'4:61

Сивак А.О.

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького**МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР НА МЕДИЧНУ ТЕМАТИКУ:
СТАТУСНІ ПАРАМЕТРИ ТА РОЗРОБКА АНКЕТИ**

Анотація. Дослідження мовленнєвих жанрів викликає дискусії серед науковців та спонукає до проведення численної кількості аналізів. Ґрунтовні праці визначних дослідників присвячені класифікації мовленнєвих жанрів та вивченню їхніх характерних ознак. Однак, жоден науковець чи дослідження в британських та американських медіапросторах не виокремлює та не дає визначення мовленнєвому жанру на медичну тематику як окремому жанру. Серед дослідників, праці яких було використано для аналізу, є вітчизняні та закордонні науковці. Проте необхідна дефініція не була знайдена, що робить неможливим вивчення цього гіпержанру та субжанрів, які виникли впродовж останнього десятиліття. Існує брак не лише дефініції, але й анкети, яка б дала змогу оцінити мовленнєві жанри на медичну тематику, підкреслюючи їх особливості. Притаманними рисами є певна сфера використання жанрів, гіпертекстуальність, штучний канал комунікації. Належної уваги вимагають вже існуючі анкети мовленнєвих жанрів. Проте особливої уваги та ретельного аналізу вимагає такий критерій, як гіпертекстуальність, яка притаманна мовленнєвим жанрам на медичну тематику в англомовних медіапросторах. На основі вже існуючих праць було розроблено власну анкету, яка допомогла дослідити жанри на медичну тематику та виокремити субжанри цього гіпержанру.

Ключові слова: мовленнєвий жанр на медичну тематику, гіпертекстуальність, анкета, медіапростір, курс.

Syvak Alla

Danylo Halytsky Lviv National Medical University

**SPEECH GENRE IN MEDICAL SUBJECT AREA:
STATUS PARAMETERS AND DEVELOPMENT OF THE QUESTIONNAIRE**

Summary. The research in the field of speech genres has initiated discussions among scientists and led to the emergence of numerous analyses in recent years. Eminent Ukrainian and foreign scientists have dedicated their in-depth studies to the classification of speech genres, finding and underlining their basic characteristics. They have introduced their own definitions of the term speech genre and schemes that scientists can use with the aim of indentifying the hypergenre and the subgenres. Having analyzed the contributions of the above-mentioned researchers, we could not find the definition of the speech genre in medical subject area. The term that defines the speech genre in medical subject area as a separate genre has not been introduced yet. Rapid development of mass media, the creation of new web sites and the introduction of TV programmes which dwell upon medical problems, diseases and disorders giving both expert and public opinions on the issue have caused the appearance of the new hypergenre in medical subject area. The scientists could not have introduced the term earlier due to the fact that the genre did not exist until the end of the twentieth century. Nowadays, more and more subgenres are appearing. Consequently, we realize that the analysis of the hypergenre and subgenres in medical subject area is impossible without a proper definition. Not only does the lack of the definition exist, but also we lack the questionnaire which will enable us to study the speech genre in medical subject area taking into account its unique features. We must devote scrupulous attention to the existing speech genre questionnaires. Furthermore, we have to study hypertextuality that is typical of speech genres in medical subject area in English mass media. We have created the questionnaire on the basis of the already existing questionnaires with the aim of conducting a thorough research into speech genres in medical subject area and indentifying the subgenres of this hypergenre. The most distinctive features that are typical of the genre include exact sphere of genre use, hypertextuality and indirect speech act.

Keywords: speech genre in medical subject area, hypertextuality, questionnaire, media, discourse.

Постановка проблеми. Велика кількість наукових праць присвячена питанню виникнення, визначення та класифікації мовленнєвих жанрів. Незважаючи на велику кількість досліджень, не існує визначення мовленнєвого жанру на медичну тематику, адже його було складно виділити як окремий жанр на початку або в середині 20 століття. Цей факт був обумовлений тим, що раніше не існувало такої кількості статей, колонок, новин тощо на медичну тематику. Хоча окремі статті публікувались, однак вони не були обов'язковим елементом кожного номеру видання. Таким чином їх було недостатньо для того, щоб дослідити притаманні риси та загальні особливості жанру.

Згодом статті про поширення захворювань, рідкісні генетичні хвороби, поради щодо здорового способу життя стали невід'ємною частиною газет та телепередач. Із виникненням Інтернету все більше інформації на медичну тематику потрапляло до читачів. Завдяки цьому, виникли жанри, до яких вдавались науковці та фахівці у сфері охорони здоров'я: онлайн трансляція операції, електронна історія хвороби, документ-згода на трансплантацію. Однак, збагатилась і скарбниця мовленнєвих жанрів для пересічних громадян, за допомогою яких вони без труднощів отримують доступ до складної інформації, наданої у легкий та доступний спосіб: блоги, влоги тощо.

На жаль, жодна з досліджених наукових праць не вивчала МЖ на медичну тематику. Отже, необхідно дослідити, проаналізувати та запропонувати дефініцію до терміну мовленнєвий жанр на медичну тематику. Також необхідно створити анкету, яка б допомогла вивчати цей гіпержанр, виокремлюючи субжанри. Розроблена анкета має дати змогу ретельно досліджувати такий параметр, як гіпертекстуальність, який є провідним у цьому гіпержанрі.

Метою статті є розробити дефініцію мовленнєвого жанру на медичну тематику та створити анкету, яка допоможе дослідити цей жанр.

Методи аналізу та узагальнення були використані у дослідженні.

Аналіз досліджень та публікацій. Значний внесок у вивчення мовленнєвих жанрів зробили М. М. Бахтін, Ф. С. Бацевич, В. В. Дементьев та Т. В. Яхонтова. І. Н. Борисова та М. Л. Макаров присвятили наукові праці дискурсивному аспекту при вивченні мовленнєвих жанрів, в той час як Н. І. Клушина, М. Н. Кожина, В. А. Салімовський вивчали стилістичний аспект. Надзвичайно цікавими є розробки К. Ф. Седова, які розкривають психолінгвістичний аспект. Культурологічні особливості мовленнєвих жанрів вивчають А. Вежбицька та І. В. Карасик. К. А. Долінін та В. В. Дементьев досліджували соціопрагматичний аспект.

«Проблема мовленнєвих жанрів» **М. М. Бахтіна** вважається фундаментальним доробком, присвяченим питанню жанрів. М. М. Бахтін наголошує на єдності трьох аспектів: тематичного змісту, стилю та композиційної побудови. Науковець наголошує на тому, що кожна сфера використання мови має усталені типи висловлювань, які називаються мовленнєвими жанрами. Згідно з висловлюваннями науковця, кількість жанрів збільшується пропорційно розвитку сфери використання мови. В кожній сфері використовуються свої жанри, що відповідають вимогам даної сфери. Цим жанрам відповідають певні стилі. Жанри породжуються за певних умов спілкування та виконують певну функцію. За таких умов жанри будуть характеризуватись стійкими тематичними, композиційними та стилістичними типами висловлювань. У цьому випадку стиль стає елементом жанрової єдності висловлювання [2].

М. М. Бахтін виділяє усні та письмові жанри, первинні та вторинні. Первинні мовленнєві жанри – це простіші жанри, які виникають в різних умовах спілкування. Вторинні жанри – це складніші жанри, що включають в себе первинні жанри та виникають за умов складнішого та більш розвинутого культурного спілкування. До вторинних жанрів науковець відносить здебільшого письмові жанри: романи, драми, наукові дослідження.

М. М. Бахтін стверджував, що ми спілкуємось за допомогою жанрів. Всі наші висловлювання володіють певними та відносно стійкими типовими формами побудови цілого [2]. Науковець наголошує на тому, що важливо зазначити той факт, що люди обмінюються висловлюваннями, а не словами чи реченнями. Висловлювання утворюються за допомогою одиниць мови: слів, словосполучень, речень; висловлювання може бути побудоване з одного речення, з одного сло-

ва, тобто з однієї мовленнєвої одиниці (переважно репліка діалогу), але від цього одиниця мови не перетворюється в мовленнєву одиницю [2].

Люди володіють численними усними та письмовими жанрами, майстерно застосовуючи їх у необхідній ситуації, однак можуть і не знати про їхнє існування. Вибір мовних одиниць залежить від емоційного відношення автора до висловлювання та від його цілі. Однак науковець стверджує, що самі висловлювання не несуть емоційного забарвлення, а набувають його в контексті.

М. М. Бахтін перелічує близько 30 мовленнєвих жанрів, зокрема таких, як бесіда (салонна, застільна, інтимно-дружня, інтимно-сімейна), привітання, прощання тощо.

Ф. С. Бацевич досліджує мовленнєвий жанр разом із дискурсом, адже ці поняття вимагають чіткої дефініції і розуміння та не передбачають взаємозамінного вживання. Вдаючись до аналізу робіт науковця, можемо стверджувати, що дискурс спричиняє виникнення різноманітних мовленнєвих жанрів.

Задля кращого розуміння підходу дослідника до вивчення мовленнєвих жанрів розглянемо основні твердження. Ф. С. Бацевич чітко розділяє дискурс та мовленнєвий жанр [3].

Науковець спирається на дефініцію дискурсу, розроблену **Н. Д. Арутюною**. Згідно точки зору дослідниці, дискурс – це мова, «занурена в життя». Дискурс – це пов'язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними (прагмасемантичними, соціокультурними, психологічними) та іншими факторами; текст, взятий в аспекті подій; мова розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємодії людей та механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах) [1].

За Н. Д. Арутюною, дискурс можна досліджувати за допомогою фреймів, а фреймами можна назвати типові ситуації такі, як інтерв'ю, інструктаж чи бесіда. Отже, дослідниця виділяє: 1) д-1 інформативний діалог; 2) д-2 прескриптивний діалог; 3) д-3 обмін точками зору з метою прийняття рішення чи з'ясування істини (суперечка, дискусія); 4) д-4 діалог, що має на меті встановлення чи врегулювання міжособистісних відносин; 5) д-5 святково-мовні жанри (емоційний, артистичний чи інтелектуальний діалоги).

Однак, Ф. С. Бацевич вводить два терміни: дискурс 1 та дискурс 2. Під терміном дискурс 1 автор спирається на дефініцію Н. Д. Арутюнової. Проте термін дискурс 2 є більш вичерпною дефініцією. Дискурс 2 – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, внутрішню, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників спілкування, являє собою синтез когнітивних, мовних і поза-мовних (соціальних, психологічних та інших) чинників, залежно від тематики спілкування, і має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів. Отже, виходячи із цієї дефініції, ми розуміємо, що дискурс спричиняє виникнення сукупності мовленнєвих жанрів [3].

А. Вежбицька вдається до теорії семантичних примітивів, в якій кожен жанр моделюється за допомогою послідовності простих речень, що

виражають мотиви, інтенції та інші ментальні акти мовця. Отже, мета чи комунікативна інтенція є факторами, які вирізнятимуть один мовленнєвий жанр від іншого. Дослідниця виділяє 38 мовленнєвих жанрів у польській мові: питання, прохання, наказ, погроза, попередження, дозвіл, подяка, привітання, співчуття, вибачення, комплімент, похвала, скарга 1 та 2, виступ (промова), лекція, популярна лекція, доповідь, розмова, дискусія, суперечка, сварка, спогад, мемуари, автобіографія, порядок денний, протокол, пояснення, повідомлення, оголошення, циркуляр, розпорядження, жарт, анекдот, флірт, тост, донос, свідчення [6].

Т. Г. Винокур ділить жанри на інформативні та фатичні. Фатика – це спілкування задля спілкування. Задоволення потреби у спілкуванні є головною метою фатики. Прикладом фатичного мовленнєвого жанру є «small talk» – маленька незмістова розмова задля уникнення незручної паузи. Інформатика – це залучення до спілкування задля повідомлення інформації.

Науковець **Т. В. Шмельова** погоджується із твердженням М. М. Бахтіна стосовного того, що мовленнєвий жанр – це первинна форма існування мови. Вона також згідна з тим, що мовленнєвий жанр існує в певній мовленнєвій ситуації та володіє власною експресією, обов'язково адресований, тобто містить концепцію адресата та передбачені реакції [7].

Належної уваги вимагає анкета мовленнєвих жанрів, запропонована дослідницею. Це перелік критеріїв (які були зазначені у різних роботах вище згаданих науковців), яким мають відповідати мовленнєві жанри: **1) комунікативна ціль; 2) образ автора; 3) образ адресата; 4) диктум; 5) фактор минулого; 6) фактор майбутнього; 7) формальна організація.**

Комунікативна ціль – певний намір, воля, інтенція, які переслідують мовець у мовленні. На основі цього критерію Т. В. Шмельова виділяє 4 типи МВ: 1) **інформативні** – комунікативна ціль полягає у світі інформації: донести, спростувати, перевірити, запросити, погодитись; 2) **оціночні** – комунікативна ціль спрямована на «чорно-біле» оцінювання, яке знаходиться в площині «добре» та «погано»; 3) **імперативні** – комунікативна ціль знаходиться в світі реальних дій, сутність цього типу мовленнєвого жанру зводиться до привертання уваги до невиконаних дій: прохання, розпорядження, обіцянка, наказ, заборона; 4) **ритуальні/етикетні** – спрямовані на ритуалізовані відносини: привітання, прощання, співчуття.

Образ автора є відносним та усвідомлюється тільки завдяки адресату, однак виявляється в мовленнєвих жанрах за допомогою таких параметрів: інформативність, зацікавленість. Надзвичайно важливим параметром є дипломатичність/категоричність автора. МЖ можна поділити на 3 групи за тим, як автор співвідноситься із роллю виконавця: 1) «невиконавчі» МЖ – автор спонукає адресата до дії (наказ, прохання, дозвіл); 2) «виконавчі» МЖ – за їхньою допомогою автор обіцяє, присягається, погрожує щось виконати самостійно; 3) «сумісні» МЖ, в яких передбачається виконання дії усіма учасниками комунікації (заклик, запрошення).

МЖ можна виділяти за допомогою **образу адресата**. Наприклад, в імперативних жанрах образ адресата передбачає можливість виконання дії, яка від нього вимагається. В жанрі інструкції адресат зацікавлений у виконанні зазначених дій задля власної користі. Згода чи незгода є реакціями, які очікуються від адресата в оціночних жанрах. В етикетних/ритуальних жанрах розрізняють жанр скарги 1, 2, 3. Скарга 1 більше відноситься до оціночних жанрів та спонукає почуття співчуття адресата адресанту. Скарга 2 належить імперативним жанрам та спрямована на зміну ситуації адресатом. Скарга 3 передбачає інформування адресата, але рішення про те, чи вдаватись до заходів, чи ні, приймає сам адресант.

Диктум – це події, на основі яких ґрунтується висловлювання. Диктум є неважливим для прощання, однак для етикетних/ритуальних жанрів він відіграє ключову роль. Наприклад, вибачення, привітання, звинувачення – для всіх цих жанрів диктум є важливим, адже без нього втрачається розуміння ситуації та сприйняття висловлювання.

Фактор минулого – це події, що передують мовленнєвому жанру. Серед інформативних жанрів цей параметр передбачає наявність відповіді на питання, згоди чи незгоди з точкою зору підтвердження чи спростування раніше озвученого висловлювання. Прикладами впливу фактора минулого на етичні/ритуальні жанри є висловлення вдячності за привітання із днем народження.

Фактор майбутнього обумовлений тим, що висловлювання будується із передбаченням можливої відповіді, якої прагне домогтись адресант. Доцільним буде згадати про термін перлокуція, що описує почуття осіб, які читають/чують певне висловлювання. Наприклад, мовленнєва реакція на жанр прохання є запрограмованою: адресат або погодиться, або відмовиться.

Формальна організація – це усвідомлення мовленнєвих жанрів задля оволодіння та вільного використання у відповідних ситуаціях із певним авторським задумом [7].

Мовленнєвий жанр як складову дискурсу, досліджував **К. Ф. Седов**. За науковцем МЖ – це вербально-знакове оформлення типової ситуації соціальної взаємодії людей. Для одноактних висловлювань автор пропонує дефініцію субжанру, а гіпержанром науковець називає мовну форму, яка об'єднує у собі кілька жанрів.

У свою чергу **Т. В. Яхонтова** пропонує **8-етапну модель аналізу жанрів** [8]:

1) аналіз ситуативно-контекстуальних чинників функціонування жанрів: аналіз розпочинається з вивчення особливостей існування того чи іншого жанру, виявлення жанрової мети, аналізу ролей адресата та адресанта, визначення місця жанру у жанровій системі;

2) аналіз модусу (каналу комунікації) і субстрату (фізичні вияви тексту, як паперовий чи електронний варіанти) жанру; формування корпусу дослідження. На цьому етапі доцільно встановити чи жанр існує самостійно, чи входить у гіпержанр. Наступним кроком є формування корпусу текстів для дослідження відповідно до цілей жанрового аналізу;

3) аналіз формального структурування текстів жанру та їх просторово-текстової локалізації. Цей критерій охоплює обсяг текстів, поділ на частини та співвідношення частин за обсягом. Просторова текстова локалізація означає дослідження візуальної специфіки розміщення тексту, адже цей параметр впливає на сприйняття тексту адресатом. Також досліджується код (вербальний, візуальний);

4) аналіз когнітивної структури жанру та когнітивно-риторичних стратегій її реалізації. Цей етап має два рівні. Перший рівень – рівень дослідження когнітивної структури жанру означає вивчення послідовних функціонально-семантичних елементів, що володіють певним змістом та виконують специфічну комунікативну функцію. Другий рівень спрямований на вивчення різних стратегій реалізації когнітивної структури, які знаходяться під впливом прагматичних факторів;

5) аналіз жанрових (текстових) елементів. На цьому етапі вивчаються специфічні риси, притаманні різним жанрам (заголовки тощо);

6) аналіз провідних особливостей мовного втілення. На цьому етапі науковець має зосередити увагу на вивченні мовностилістичних особливостей досліджуваних текстів;

7) реверсивно-верифікаційний. Цій стадії дослідження притаманне використання даних, які науковець отримав під час дослідження з метою уточнення чи розширення знань про даний жанр;

8) компаративно-інтегративний. На цій стадії мають бути використані результати паралельних досліджень різних жанрових корпусів задля виявлення спільних рис та відмінностей.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Проаналізувавши визначення, класифікації та анкети мовленнєвих жанрів, запропоновані різними науковцями, ми не знайшли жодної, яка б представила дефініцію до терміну мовленнєвий жанр на медичну тематику.

Отже, необхідно розробити дефініцію до терміну мовленнєвий жанр на медичну тематику та визнати його окремим жанром тому, що: 1) згідно з опрацьованими дослідженнями авторитетних науковців мовленнєвий жанр на медичну тематику має характерні риси, які дають змогу вивчати його окремо від інших жанрів, а не як субжанр; 2) досліджуючи мовленнєвий жанр на медичну тематику, можемо свідчити про той факт, що він є гіпержанром, в межах якого існують численні субжанри; 3) у зв'язку із розвитком медіапростору (Інтернету та телебачення) кількість субжанрів суттєво збільшується щорічно; 4) цей підхід є актуальним, адже вивчає мовленнєві жанри, якими мовці користуються зараз.

Ще одним завданням є розробка анкети мовленнєвих жанрів на медичну тематику, яка б допомогла ретельно оцінити такий параметр, як гіпертекстуальність, адже відомі нам анкети не дають змоги дослідити його в деталях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи мовленнєві жанри, ми розуміємо, що існує потреба у визнанні **мовленнєвого жанру на медичну тематику** терміном. Існує потреба у формуванні чіткої дефініції до цього терміну, адже неможливо вивчати МЖ на медичну тематику без визначення.

Мовленнєвий жанр на медичну тематику – це гіпержанр, який є одним з мовленнєвих жанрів, що виникає у медичному дискурсі, притаманний різним стилям (науковому, офіційно-діловому, публіцистичному, художньому, розмовному, епістолярному) **та виконує інформативну** (повідомлення інформації адресантом адресату на медичну тематику) **та комунікативну функції** (забезпечує спілкування між фахівцями у галузі медицини, між лікарями, між лікарями та пацієнтами, пацієнтами між собою).

Отже, дане визначення ґрунтується на дефініціях, запропонованих іншими науковцями, а не суперечить їм. Мовленнєвий жанр на медичну тематику ми називаємо одним з мовленнєвих жанрів, адже, за **М. М. Бахтіним** [2], жанри породжуються за певних умов спілкування та виконують певну функцію. МЖ на медичну тематику якраз виникає тільки за певних умов спілкування: прийом у лікаря, купівля ліків в аптеці, прослуховування лекції у медичному виші, написання спеціалізованих тестів, на кшталт STEP чи IFORM.

Також **М. М. Бахтін** стверджує, що кількість жанрів збільшується пропорційно розвитку сфери використання мови. Медична сфера вирізняється стрімкою динамікою розвитку. Якщо наприкінці 20-го століття МЖ на медичну тематику був гіпержанром, який включав такі субжанри, як лекція, доповідь, стаття, то на початку 21-го століття, із блискавичним розвитком мас-медіа, комп'ютерних технологій та Інтернету, ми можемо спостерігати за виникненням таких субжанрів, як:

– онлайн-лекція – лекція, яка відбувається в режимі реального часу. Досить часто, задля контакту із слухачами, лектор може використовувати чат (функція, яка дає змогу написати коментар чи поставити питання мовцю).

– відеолекція – лекція, яка існує у записі в Інтернеті. Такі лекції можна переглянути у будь-який, зручний для адресата, час. Ще однією перевагою такого формату є те, що можна кілька разів переглянути незрозумілий фрагмент або зупинити перегляд та прочитати пояснення до невідомого терміну, згаданого лектором. Досить часто лектор залишає посилання під відео з метою поглиблення знань глядачів. Такі функції вирізнятимуть відеолекцію від лекції, яка відбувається в аудиторії.

– блоги про здоров'я (health blog) – сторінка, яка складається із низки статей чи дописів, та існує на одному із сайтів у всесвітній мережі. Найчастіше такі сторінки ведуть особи, які дають поради стосовно здорового харчування чи фізичних вправ. Нерідко такі особи не мають медичної освіти, але за допомогою цікавих і мотивуючих текстів та надихаючих світлин збирають на своїх сторінках велику аудиторію читачів.

Також МЖ на медичну тематику характеризується певною інтенцією, яка є одним з критеріїв вивчення МЖ **А. Вежбицької**. Метою МЖ на медичну тематику є повідомлення інформації про хворобу, стан пацієнта, результати лабораторного дослідження тощо.

ґрунтуючись на анкетах мовленнєвих жанрів, розроблених **Т. В. Яхонтовою** та **Т. В. Шмельвою**, створюємо власну анкету, яка буде враховува-

ти особливості, притаманні МЖ на медичну тематику у британських та американських медіапросторах та включатиме оцінку за 11 параметрами.

1) **Фактор використання мовленнєвого жанру** – цьому етапу дослідження притаманне визначення певної сфери чи сфер використання жанру;

2) **Виявлення жанрової мети** – цей етап вирізняється з'ясуванням інтенції адресата, який вдається до вживання певного МЖ;

3) **Фактор минулого** – з'ясування подій, що спонукали мовця до використання певного МЖ;

4) **Фактор майбутнього** – передбаченням відповіді чи реакції, яку отримає адресант, висловлюючи думки за допомогою певного жанру;

5) **Образ адресата** – особи, яка вдається до певного МЖ задля досягнення певної мети;

6) **Образ адресанта** – особи чи групи осіб, які спонукають адресата використовувати певний МЖ з певною метою;

7) **Канал комунікації** – природний (вербальний, невербальний), штучний (Інтернет);

8) **Дослідження формальної структури текстів жанру та їх просторово-текстової локалізації**. Науковець має визначити обсяг текстів, поділ на частини та співвідношення частин за обсягом та дослідити візуальну специфіку розміщення тексту;

9) **Аналіз провідних особливостей мовно-го втілення** – визначення стилів, притаманних певним текстам;

10) **Зв'язок із іншими жанрами**;

11) **Гіпертекстуальність** – наявність чи відсутність посилань чи гіперпосилань, які поглиблюють знання адресанта. Цей параметр ми будемо досліджувати завдяки 3-етапній моделі: 1 етап – наявність гіперпосилань на досліджуваний текст (чи хтось із читачів подає посилання на статтю чи відео у коментарях до інших дописів); 2) 2 етап – наявність гіперпосилань у досліджуваному тесті (чи автор тексту зазначив посилання на джерела, за допомогою яких написаний текст); 3 етап – наявність слів, оформлених як гіперпосилання, натискаючи на які читач отримує додаткову інформацію, зазначену автором (наприклад, виділені слова в Wikipedia).

Мовленнєвий жанр наукової статті на медичну тематику ми будемо досліджувати за допомогою статті «A 26-year-old returning traveler with headache» з британського електронного журналу «The New English Journal of Medicine». За необхідності наведення більшої кількості подібних статей можемо звернутися до таких британських фахових журналів, як «Clinical Science», «British Journal of General Practice», чи американських «The American Journal of Psychiatry», «The American Journal of Medicine» та ін..

1) Сфера використання мовленнєвого жанру – медична, освітня: такі статті друкуються працівниками медичної сфери.

2) Жанровою метою цієї статті є поглиблення знань аудиторії читачів з певного випадку захворювання.

3) Фактор минулого полягає в тому, що лікар, діагностуючи даного пацієнта, стикнувся з браком опису подібних випадків у медичній літературі. Також симптоми були нетиповими, що ускладнювало діагностику. Таким чином, неста-

ча інформації спонукала автора ретельно описати досвід лікування нетипового захворювання, вдаючись до жанру статті на медичну тематику.

4) Фактор майбутнього, що автор статті передбачає унікальність даного випадку захворювання та усвідомлює, що колеги можуть стикнутись із схожими труднощами при встановленні діагнозу, тому автор статті намагається ретельно описати випадок, вдаючись до вище зазначеного жанру.

5) Адресатом виступає аудиторія читачів електронного журналу «The New English Journal of Medicine»: лікарі (адже у коментарях до статті ми можемо побачити дискусію, що ведеться колегами автора статті щодо доцільності діагностичних методів та правильності діагнозу), студенти медичних вишів, пацієнти та зацікавлені темою читачі.

6) Адресантом є лікар. За допомогою гіперпосилання ми можемо дізнатись галузь, у якій спеціалізується автор, назву та адресу закладу, де він працює.

7) Канал комунікації – штучний.

8) Текст статті складає одну сторінку, містить заголовки та підзаголовки для спрощення прочитання. Усі статті на медичну тематику в електронних журналах вирізняються наявністю підзаголовків, що полегшує розуміння тексту статті, допомагає сфокусувати увагу на важливих фрагментах. Заголовки та підзаголовки мають різну висоту та колір, що привертає увагу, робить текст цікавішим та сприяє уважності читача. Варто зазначити, що текст супроводжується таблицями, фотографіями та, в даному випадку, знімками КТ, що дає більш вичерпну картину.

9) Стаття написана у науковому стилі, адже містить велику кількість термінів, зрозумілих працівникам цієї сфери. Вивчаючи текст, ми бачимо, що переважно автор використовує складно-сурядні та складнопідрядні речення. Експресивно-емоційне забарвлення лексики відсутнє.

10) Цей жанр пов'язаний із жанром наукової статті, жанром інтернет-коментаря.

11) Можемо стверджувати про гіпертекстуальність даної статті, адже у читача є змога перейти на сторінку автора, залишити коментар, взяти участь в опитуванні, запропонованому під статтею, та збільшити таблиці чи знімки.

Жанр блогу на медичну тематику ми аналізуватимемо за допомогою блогу Ендрю Бадсона на сайті Harvard Medical School. Блог – це низка опублікованих одним автором дописів на сайті.

Жанр блогу є надзвичайно популярний серед молоді завдяки тому, що містить цікаву інформацію, викладену стисло, із ілюстраціями чи відео. Доступ до блогу здійснюється через електронні пристрої, що є ще однією перевагою цього жанру та причиною популярності серед читачів. Серед блогів, що користуються попитом та можуть скласти корпус для дослідження цього жанру, можемо назвати «Food Politics», «Mark's Daily Apple», «Wellness Mama», «Fat-Burning Man».

1) Сфера використання мовленнєвого жанру – медична, освітня, розважальна.

2) Метою блогу на медичну тематику є привертання уваги до певного питання, які стосуються чи здорового способу життя, чи фізичних вправ, чи життя із певним захворюванням. Допис, який ми вивчаємо, має на меті дати поради стосовно того, як розвивати семантичну пам'ять.

3) Фактор минулого полягає в тому, що автор вже присвятив низку дописів у блозі питанню розвитку пам'яті та отримав коментар від читача, який хотів отримати пораду стосовно розвитку семантичної пам'яті.

4) Фактор майбутнього полягає в тому, що автор як практикуючий лікар спостерігає погіршення пам'яті у молодих людей і усвідомлює, що як фахівець може дати слушну пораду лікарям, студентам чи простим читачам, якої вони потребуватимуть, коли усвідомлять проблему.

5) Адресатом цього допису є аудиторія, представлена студентами медичних вишів та пересічними читачами. Стаття не перевантажена термінами, є легкою для прочитання та усвідомлення.

6) Адресантом є лікар Ендрю Бадсон. Завдяки гіперпосиланню ми можемо отримати доступ до списку дописів у блозі, науковим публікаціям та місцю роботи автора.

7) Канал комунікації – штучний.

8) Текст допису складає одну сторінку, містить заголовки та підзаголовки різного кольору, шрифту та розміру для спрощення прочитання. Текст супроводжується ілюстраціями, що привертають увагу читачів та урізноманітнюють вигляд допису.

9) Блог ведеться у публіцистичному стилі, характеризується мінімальною кількістю термінів, які стосуються теми, подані з доступним поясненням. Автор вдається до простих речень та надає питання читачам (справляється враження, що текст адресований тільки одному читачу, а не широкому загалу). Експресивно-емоційне забарвлення лексики – присутнє.

10) Цей жанр пов'язаний із жанром інтернет-коментаря, жанром поради, жанром наукової статті та ін.

11) Цей блог є гіпертекстуальним, адже читач має змогу перейти на сторінку автора у соціальних мережах, перейти у профіль автора на сайті університету, залишити коментар, збільшити зо-

браження та сконтактувати із автором за допомогою email чи facebook.

Підбиваючи підсумки, можемо побачити, що спираючись на анкети, розроблені **Т. В. Яхонтовою** та **Т. В. Шмельовою**, ми створили власну анкету, яка врахувала особливості, притаманні МЖ на медичну тематику. Серед рис, які вирізняють мовленнєвий жанр на медичну тематику у медіапросторах, ми називаємо гіпертекстуальність, яка надає можливість поглибити знання із теми (якщо автор додає гіперпосилання до відео чи допису), дізнатись вичерпну інформацію про автора, сконтактувати з ним та поспілкуватись із іншими читачами у коментарях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мовленнєві жанри привертають увагу широкого кола наукової спільноти. Про це свідчать підручники, статті, дослідження та численні праці видатних науковців, присвячені цій темі. Кожен дослідник пропонує або власну дефініцію, або класифікацію мовленнєвих жанрів, чим неймовірно стрімко розвиває цю тему. Однак, зараз неможливо підрахувати їхню точну кількість. Блискавичний розвиток комп'ютерних технологій, засобів мас медіа, Інтернету та інших сфер тільки сприяє виникненню нових жанрів.

Ми запропонували власну дефініцію мовленнєвим жанрам на медичну тематику, які існують у британських та американських медіапросторах, спираючись на визначення авторитетних науковців. Дослідивши існуючі анкети мовленнєвих жанрів, розробили власну, яка підкреслює особливості, притаманні цим жанрам. Ми дослідили МЖ статті на медичну тематику в електронному журналі та жанр блогу на медичну тематику та довели, що вони є окремими жанрами. Подальше вдосконалення анкети допоможе ретельніше вивчати МЖ на медичну тематику. Також планується описати усі жанри на медичну тематику, які існують у британських та американських медіапросторах.

Список літератури:

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс. Москва, 1990. 688 с.
2. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. Эстетика словесного творчества. Москва, 1979. 30 с.
3. Бацевич Ф. С. Текст, дискурс, речевой жанр: соотношение понятий. *Вісник Харківського національного університету. Серія «Філологія»*. Харків, 2001. № 520. 30–34 с.
4. Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». Львів, 2002. № 453. 30–34 с.
5. Вежибіца А. Речевые жанры. Саратов, 1997. 212 с.
6. Дементьев В. В. Теория речевых жанров. Москва, 2010. 600 с.
7. Шмельова Т. В. Модель речевого жанра. Саратов, 1997. 212 с.
8. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія / за ред. Р. С. Помірко. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009, 420 с.
9. Austin J. L. How to do things with words. Oxford, 1962. 174 с.

References:

1. Arutiunova N. D. (1990). *Diskurs* [Discourse]. Moscow: BSE.
2. Bakhtin M. M. (1979). *Problema rechevyh zhanrov: Estetika slovesnogo tvorchestva* [The Problem of Speech Genres. Aesthetics of verbal creativity]. Moscow: Iskusstvo.
3. Batsevych F. S. (2001). *Tekst, diskurs, rechevoj zhanr: sootnoshenie ponyatij* [Text, discourse, speech genre: terms correlation]. *Herald of L'viv Polytechnic National University*, vol. 5, no. 520, pp. 30–34.
4. Batsevych F. S. (2002). *Terminologiya komunikatyvnoyi lingvistyky: aspekty dyskursyvnogo pidxodu* [The terminology of communicative linguistics: the aspects of discursive approach]. *Herald of L'viv Polytechnic National University*, vol. 7, no. 453, pp. 30–34.
5. Vezhbyska A. (1997). *Rechevye zhanry* [Speech genres]. Saratov: College.
6. Dementev V. V. (2010). *Teoriya rechevyh zhanrov* [The theory of speech genres]. Moscow: Znak.
7. Shmeleva T. V. (1997). *Model rechevogo zhanra* [The model of speech genre]. Saratov: College.
8. Yakhontova T. V. (2009). *Linhvistychna henolohiia naukovoi komunikatsii* [Linguistic genre study of academic communication]. Lviv: Publishing House of Ivan Franko National University of Lviv.
9. Austin J.L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Clarendon Pres.